

НОРМАТИВНЕ ПІДґРУНТЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

REGULATORY BASIS OF INVESTMENT AND INNOVATION DEVELOPMENT OF THE AGRARIAN SECTOR OF THE REGION'S ECONOMY

Огородніков В. Ю.

Здобувач ступеня доктора філософії з економіки,
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна

ORCID: 0009-0005-0766-9545

Vladyslav Ohorodnikov

Postgraduate,
Cherkasy State Technological University,
Cherkasy, Ukraine

*Статтю присвячено аналізу ступеня достатності нормативного підґрунтя інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору економіки. Обґрунтовано, що для досягнення тенденцій інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону має бути створено дієве нормативно-законодавче підґрунтя. Проаналізовано нормативно-правові акти, які законодавчо регулюють в Україні тенденції розвитку аграрного сектору економіки та встановлено їх спрямованість на активізацію інвестиційної та інноваційної складових змін. Визначено напрями удосконалення нормативно-правової бази, спрямованої на активізацію інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору України в повоєнний період: продовження реформування земельних відносин; посилення стимулюючої дії щодо залучення інвестицій; сприяння доступу до фінансування; сприяти більшій транспарентності процедур управління; спрощення адміністративно-правових процедур для інвесторів та підприємств. **Ключові слова:** інвестиційно-інноваційний розвиток; аграрний сектор; економіка регіону; нормативно-законодавча база; Україна.*

*The article is devoted to the analysis of the degree of sufficiency of the regulatory framework for investment and innovative development of the agricultural sector of the economy. The work used the method of system analysis, which made it possible to systematize problematic aspects and formulate directions for improving the country's regulatory and legislative framework in the field of enhancing investment and innovative development of the agricultural sector of Ukraine. It is substantiated that in order to achieve trends in investment and innovative development of the agricultural sector of the regional economy, an effective regulatory and legislative framework must be created. The normative and legal acts that legislatively regulate the development trends of the agricultural sector of the economy in Ukraine and their established focus on enhancing the investment and innovation components of changes are analyzed. It is established that the legislation of Ukraine declares the need to intensify the investment and innovative development of the country's agrarian sector without specifying the tools and mechanism for its practical support. The directions for improving the regulatory framework aimed at enhancing the investment and innovative development of the agricultural sector of Ukraine in the post-war period have been identified: continued reform of land relations; strengthening incentives to attract investment; facilitating access to finance; ensuring transparency of management procedures for agricultural enterprises and ensuring access to information for investors and stakeholders; simplification of administrative and legal procedures for investors and enterprises. The listed list of changes to legislation is not exhaustive; it should be supplemented depending on the needs that, at one time or another, depending on the circumstances, the country's farmers directly have. The main thing that these changes should be aimed at is creating a stable and attractive investment climate for the agricultural sector of Ukraine and promoting its promising innovative development. **Key words:** binvestment and innovation development; agricultural sector; economy of the region; regulatory and legislative base; Ukraine.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За сучасного соціально-економічного стану функціонування економіки України, розвиток аграрного сектору її регіонів за допомогою інвестицій та інновацій слід розглядати ключовим завданням для досяг-

нення сталого росту та конкурентоспроможності, продовольчого забезпечення потреб населення та активізації процесів міжнародної торгівлі. Цей процес включає в себе впровадження нових технологій, підвищення продуктивності праці, розвиток нових продуктів та ринків збуту, а також створення сприятливого інвестиційного клімату.

Для досягнення тенденцій інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону можуть бути застосовані різні підходи. Важливим моментом є залучення інвестицій, тобто фінансових ресурсів від інвесторів (як внутрішніх, так і зовнішніх), які зацікавлені в отриманні прибутку і таким чином сприяють розвитку аграрного сектору країни. Створення та покращення інфраструктури, необхідної для розвитку аграрного сектору, а саме підвищення рівня автоматизації таких функцій, як зберігання, транспортування та обробка сільськогосподарської продукції, також виступає чинником стратегічного розвитку галузі. Впровадження сучасних технологій в аграрний сектор, таких як сільськогосподарська механіка, робототехніка, агроінформатика, екологічно чисте виробництво та стає землекористування, дозволять збільшити рівень продуктивності праці в галузі та підвищити якість кінцевого продукту. Досить перспективним напрямом розвитку являється розширення асортименту сільськогосподарської продукції, включаючи нові види культур та продуктів, які відповідають вимогам ринку. Немаловажним фактором є створення сприятливих умов для розвитку малих та середніх фермерських господарств, які мають стати більш гнучкими та інноваційними у своїй діяльності. Дуже важливим напрямом є організація професійного навчання та консультування для аграрних підприємців з питань запровадження нових технологій, управління ризиками та підвищення ефективності праці, тісна співпраця з науковими і дослідницькими установами для розробки та впровадження нових інноваційних рішень у виробництво. Всі перелічені підходи допоможуть створити сприятливе середовище для якісного освоєння інвестицій та створення інновацій в аграрному секторі регіону, проте кожен з них реалізувати на практиці буде можливо виключно за умови наявності в країні дієвого нормативно-правового підґрунтя щодо підтримки галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Науковці приділяють достатньо уваги дослідженню нормативно-правових засад підвищення інноваційного розвитку та інвестиційного забезпечення певної галузі або регіону країни в цілому. Так, О. Захарова та І. Барбанова присвятили своє дослідження оцінюванню ступеня достатності створеної в Україні нормативно-законодавчої бази для активізації інноваційного розвитку регіонів [1]. Л. Чернявська присвятила своє дослідження статистичному виміру ефективності застосування наявної нормативно-законодавчої бази до регулювання інноваційної діяльності [2]. І. Мищак аналізує проблеми і обґрунтовує перспективи за-

конодавчого забезпечення розвитку інноваційної сфери в економіці України [3]. Г. Знаменський на основі застосування системного підходу визначає напрями вдосконалення інноваційного законодавства в Україні [4]. О. Зельдіна конкретизує проблеми та визначає напрями удосконалення української нормативно-законодавчої бази у царіці інвестиційної привабливості України [5]. В. Кудрявцева визначає роль нормативно-правової бази в досягненні національної інвестиційної безпеки [6].

Що ж стосується робіт, які останнім часом було присвячено безпосередньо дослідженню питань нормативного підґрунтя для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України, то тут можемо назвати лише працю М. Правдюк та А. Правдюк, і то цю працю було написано п'ять років тому і більшість висновків, враховуючі ті зміни, які відбулися в економіці країни і зокрема в аграрному секторі, вже здебільшого не є актуальними [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Не зважаючи на досить активні дослідження українських науковців щодо інвестиційно-інноваційного розвитку економіки країни та оцінювання ступеня достатності нормативного підґрунтя для цього, в тематичі нормативно-законодавчого забезпечення інтенсифікації інвестиційного та інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України роботи практично відсутні і тому виникає потреба у розкритті цього питання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Статтю присвячено аналізу ступеня достатності нормативного підґрунтя інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрна сфера для економіки України відіграє одну з найбільш провідних ролей, особливо це проявляється у сучасний її дуже складний етап розвитку. Підтвердженням цієї тези можна вважати той факт, що за січень-липень 2023 р. різнорідна продукція аграрного сектору у загальному експорті України становила 59,8%, а тому його розвиток є перспективним для подальшого відродження країни і, отже, має бути всебічно законодавчо підкріпленим [8]. Проте, як показує аналіз результатів, отриманих за запитом в базі даних «Законодавство України» [9] за параметрами пошуку в назві документа словосполучення «аграрний сектор», на сьогодні прийнято всього 30 документів, більшість з яких носять інформативний характер.

Основним документом, який на даний момент є чинним та регулює питання комплексного розвитку аграрного сектору в Україні є Розпорядження

Кабінет Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року» від 30 грудня 2015 р. №1437-р. [10]. Детальне вивчення змісту тексту концепції дозволило дійти таких висновків по досліджуваному нами питанню. У тексті концепції термін «інвестиції» згадується лише п'ять разів і при цьому в якості інструментів реального збільшення інвестиційних потоків в галузь називаються виключно: механізм державно-приватного партнерства та/або приватизації; поліпшення інвестиційного клімату, сприяння залученню інвестицій міжнародних фінансових установ та держав-партнерів.

Що стосується терміну «інновації», то тут ситуація є ще більш складною – жодного згадування у тексті концепції. Тобто можемо зробити висновок, що на державному рівні векторів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки до 2022 р. взагалі не було передбачено, що є досить потужним стримуючим чинником стратегічного розвитку галузі. І це являється дуже загрозливим моментом, який має бути виправленим у найближчому майбутньому.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року», прийнятого у липні 2019 р. [11], аграрний сектор визнається «рушієм економічного зростання», так як має певний потенціал інноваційного оновлення технологій й продукції. Разом із тим в стратегії, під час її створення, доводився факт обмеженості ефективності процедур інноваційного розвитку галузі через те, що аграрний сектор на той момент створював лише близько 10,0% ВВП і тому його суттєве зростання не дало б економіці країни потужних соціально-економічних зрушень, наводилися у підтвердження цієї думки історичні докази. Проте час спростував висновки, наведені в стратегії. Сьогодні, через повномасштабний військовий напад на територію України, більшість великих підприємств традиційно стратегічних галузей економіки країни є або тимчасово втраченими, або суттєво постраждалими від бомбардування та обстрілів країни-агресора, внаслідок чого відбулися докорінні зміни і у платіжному балансі країни. Сьогодні, через те, що продукція аграрного сектору лідирує в структурі експорту країни, йому має приділятися достатньо уваги задля забезпечення можливостей інноваційного та інвестиційного розвитку галузі. Нажаль на практиці такого не відбувається, і у затвердженому у грудні 2021 р. плані заходів на 2021-2023 рр. з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. жодних законодавчих ініціатив та конкретних заходів, спрямованих безпосередньо на виконання Міністерству аграрної політики та продовольства України не було передбачено.

Для того, щоб досягти в країні в повоєнний період позитивних тенденцій підвищення темпів інноваційно-інвестиційного розвитку аграрного сектору України існує суттєва потреба внесення вже сьогодні певних змін в законодавство для створення сприятливого клімату для інвестицій та запровадження сучасних технологій у сільське господарство. Визначимо ті напрями, на які має бути спрямованою увага законотворців вже сьогодні, щоб досягти позитивних зрушень в аграрному секторі України в повоєнний період.

По-перше, необхідно продовжити реформу земельних відносин та запровадити чітку систему власності на землю. Це надасть інвесторам відчуття правової стабільності та можливість вести сільськогосподарські роботи на власних земельних ділянках, а тому більше дбати про збереження їх родючості та перспективності.

По-друге, необхідно посилити рівень стимулюючої дії законодавчого впливу на можливості залучення достатніх обсягів інвестування в галузь з різних джерел. У нормативно-законодавчих актах мають бути вбудованими різні інструменти стимулюючої дії, такі як пільги та стимули для впровадження інноваційних рішень у сільському господарстві, що стосуються різних сфер – від роботизованих систем поливу та новітніх ефективних агрохімічних засобів і до безпосереднього впровадження інформаційних технологій у галузь. Важливо також приділити достатньо уваги законодавчій підтримці розвитку органічного сільського господарства та створенню відповідного законодавчого середовища, що буде сприяти розвитку цього сектору та залученню до нього інвестицій.

По-третє, законодавство має всебічно сприяти доступу аграрних підприємств до фінансування, включаючи кредити та інвестиції. На державному та регіональному рівнях мають бути створені спеціальні програми підтримки аграрного сектору, які б забезпечували достатні обсяги фінансування і різного роду підтримки для інновацій та розвитку галузі. Особливу увагу слід приділити підтримці сімейних господарств і для цього законодавчо мають бути передбачені для них пільги і підтримка, що дозволить підвищити темпи їх розвитку та посилити стійкість до форс-мажорних ситуацій. Важливим, особливо за умов сьогоднішнього воєнного стану та заподіяних руйнувань країною-агресором аграрній інфраструктурі України, має стати розвиток інфраструктури, такої як транспортні мережі, зерносховища, об'єкти зберігання та обробки сільськогосподарської продукції.

По-четверте, законодавство має сприяти більшій транспарентності процедур управління аграрними підприємствами та забезпеченню доступу до інформації для інвесторів та стей-

холдерів. Забезпечення необхідним обсягом інформації дасть змогу стейкхолдерам приймати більш обґрунтовані управлінські рішення, що стане умовою інтенсифікації розвитку галузі.

По-п'яте, спрощення адміністративних та правових процедур для інвесторів і підприємств у сільському господарстві буде сприяти залученню додаткових обсягів інвестицій. Такі законодавчі зміни роблять інвестиції більш привабливими, оскільки інвестори можуть швидше розпочати та завершити проекти, знизити витрати на адміністративні послуги, які пов'язані з оформленням дозволів, ліцензій та іншою документацією. У комплексі це дозволить інвесторам відчувати правову стабільність і впевненість у тому, що їхні права та інтереси будуть захищеними.

Перелічений список змін до законодавства не є вичерпним, він має доповнюватися залежно від тих потреб, які в той чи інший момент, залежно від обставин, безпосередньо мають аграрії

країни. Головне, на що мають бути спрямовані ці зміни – це створення стабільного та привабливого інвестиційного клімату для аграрного сектору України та сприяння його перспективному інноваційному розвитку.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрного сектору економіки України сьогодні має стати одним з основних пріоритетів, реалізація яких дозволить вивести країну з кризового стану в повоєнний період. Для того, щоб досягти позитивних тенденцій розвитку має бути створеним дієве нормативно-законодавче підґрунтя. В роботі запропоновано основні напрями удосконалення нормативної бази щодо інноваційно-інвестиційного розвитку аграрного сектору України. Подальші дослідження мають бути присвяченими розробці дорожньої карти інноваційно-інвестиційного розвитку аграрного сектору окремо кожного регіону України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Zakharova, O.V., & Barbanova, I.S. (2019). Normatyvne pidgruntja aktyvizaciji innovacijnogho rozvytku rehioniv Ukrainy [Regulatory basis for activation of innovative development of regions of Ukraine]. *Ekonomika i orghanizacija upravlinnja – Economics and management organization*, 1 (33), 53-63. DOI 10.31558/2307-2318.2019.1.6 [in Ukrainian].
2. Chernjavska, L.V. (2017). Statystychna ocinka efektyvnosti zakonodavchogho rehuljuvannja innovacijnoji dijalnosti [Statistical evaluation of the effectiveness of legislative regulation of innovative activity]. *Finansovyj prostir – Financial space*, 3, 69-76. [in Ukrainian].
3. Myshhak, I.M. (2018). Problemy i perspektyvy zakonodavchogho zabezpechennja innovacijnogho rozvytku v Ukraini [Problems and prospects of legislative provision of innovative development in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoji Rady Ukrainy – Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 34-43. [in Ukrainian].
4. Znamenskyj, Gh.L. (2019). Naprjamy vdoskonalennja innovacijnogho zakonodavstva: systemnyj pidkhid [Directions for improvement of innovative legislation: a systematic approach]. *Pravo ta innovacii – Law and innovation*, 4, 7-14. DOI: 10.37772/2518-1718-2020-4(32)-5. [in Ukrainian].
5. Zeljdina, O.R. (2017). Investycijna pryvablyvistj Ukrainy: problemy ta naprjamy modernizacii zakonodavstva [Investment attractiveness of Ukraine: problems and directions of modernization of legislation]. *Ekonomika ta pravo – Economy and law*, 2, 14-18. [in Ukrainian].
6. Kudrjavceva, V.V. (2019). Investycijne zakonodavstvo Ukrainy ta nacionaljna investycijna bezpeka [Investment legislation of Ukraine and national investment security]. *Pravo ta innovacijne suspiljstvo – Law and innovative society*, 2, 13-19. DOI: 10.37772/2309-9275-2019-2(13)-2 [in Ukrainian].
7. Pravdjuk, M.V., & Pravdjuk, A.L. (2018). Ekonomichni ta oblikovo-zakonodavchi aspekty investycijno-innovacijnoji dijalnosti aghrarnogho sektoru [Economic and accounting and legislative aspects of investment and innovation activities of the agricultural sector]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannja nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*, 2, 90-105. [in Ukrainian].
8. Zovnishnja torehivlja Ukrainy tovaramy u sichni–lypni 2023 roku [Ukraine's foreign trade in goods in January-July 2023. Express issue. State Statistics Service of Ukraine] (2023). Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
9. Zakonodavstvo Ukrainy [Legislation of Ukraine]. Oficijnyj vebportal parlamentu Ukrainy – Official web-portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> [in Ukrainian].
10. Pro skhvalennja Koncepicii Derzhavnoji ciljovoji prohramy rozvytku aghrarnogho sektoru ekonomiky na period do 2022 roku: Rozporjadzhennja Kabinet Ministriv Ukrainy vid 30 ghrudnja 2015 roku №1437-p [On approval of the Concept of the State target program for the development of the agrarian sector of the economy for the period until 2022: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine from December 30 2015, No.1437-p]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
11. Pro skhvalennja Strateghiji rozvytku sfery innovacijnoji dijalnosti na period do 2030 roku: Rozporjadzhennja Kabinet Ministriv Ukrainy vid 10 lypnja 2019 roku №526-p [On the approval of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030 Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine from July 10 2019, No.526-p]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennja planu zakhodiv na 2021-2023 roky z realizaciji Strateghiji rozvytku sfery innovacijnoji dijalnosti na period do 2030 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9 ghrudnja 2021 roku №1687-p [On approval of the plan of measures for 2021-2023 for the implementation of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine from December 9 2021, No.1687-p]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].